

Maruša Avguštin
Radovljica

MARIJA LUCIJA STUPICA*

Marija Lucija Stupica je bila rojena 13. decembra 1950 v Ljubljani. Leta 1976 je diplomirala na Akademiji likovnih umetnosti v Ljubljani in prav tam nadaljevala študij na slikarski specialki. Že v času študija se je ukvarjala z ilustriranjem knjig za otroke in sodelovala v otroškem periodičnem tisku, npr. *Cicibanu* in *Kurirčku (Kekcu)*, kar občasno še vedno rada dela. Leta 1973 je prejela Levstikovo nagrado za Andersenovo *Kraljično na znu graha*.

Na začetku samostojnega umetniškega delovanja se je poleg ilustriranja ukvarjala z gledališkimi scenami, kostumografijo in z izdelovanjem osnutkov za lutke. Danes ima Marija Lucija Stupica nesporno prvo mesto med slovenskimi ilustratorji. O njeni domišljiji ilustraciji doma najbolj poglobljeno piše dr. Milček Komelj, tako v strokovnih publikacijah kot v periodičnem in dnevnem tisku. Marija Lucija Stupica je zastopana v številnih najpomembnejših mednarodnih pregledih ilustratorjev in sodeluje na mnogih mednarodnih razstavah ilustracij. Poleg drugih uglednih nagrad se ponaša z Zlatim jabolkom BIB (Bienale ilustracij Bratislava). Živi in dela kot samostojna umetnica v Ljubljani.

Marija Lucija Stupica je rasla v slikarski družini in od zgodnjega otroštva nezavedno vpijala svet maminih ilustracij in očetovega slikarstva. Oboje je bilo v dobi slikarkinega odraščanja med najboljšim, kar je slikarskega premozel slovenski prostor, a nikakor ne svetlo in optimistično, še celo ne hermetična umetnost Gabrijele Stupice. In vendar je Marija Lucija Stupica svojo prvo slikanico – Andersenovo *Kraljično na znu graha*, za katero je še kot študentka prejela Levstikovo nagrado – oblikovala povsem neobremenjeno, izjemno sveže, z veliko mero humorja in popolnega nespoštovanja kraljičine občutljivosti. In danes? Danes so ilustracije Marije Lucije Stupice polnokrvno slikarstvo prefinjene lepote, pogosto polno »romantične« tragike z nadihom transcendentalnosti in ljubezni do filigransko izdelanega

* Besedilo je iz razstavnega kataloga, ki so ga založili Muzeji radovljiške občine – Galerija Šivčeva hiša in Pilonova galerija Ajdovščina oktobra 1994.

detajla. Nema lokrat nas umetnica presenetiti s prikritim, ostrim, trpkim, rafiniranim humorjem, ki so ga polne predvsem ilustracije Andersenovih pravljic.

V avtorski slikanici *12 mesecev* z izjemno barvno občutljivostjo upodobi panoramske prizore za vsak mesec. Če se je slikarka morda zgledovala po severno-renesančnih upodobitvah mesecev vojvode Berryjskega, slike na svoji izraznosti nič ne izgubijo. Polne so zanj značilnega združevanja realističnih krajinskih prizorov s pravljичno razsežnostjo. V njih se srečujemo s smešnimi figurami s poudarjeno velikimi nosovi v živahnem gibanju, kar vse razkriva izjemno slikarkino sposobnost opazovanja. Teško bi morebitna literarna predloga dosegla tolikšno zgovornost slik!

Z galerijo portretov s smešnimi obrazi, s še bolj smešnimi pokrivali, z originalnimi držami figur ali hitenjem le-teh v vse smeri Marija Lucija Stupica nadaljuje svoje ilustratorsko delo v knjigi Nika Grafenauerja *Lokomotiva, lokomotiva*. Razmeščanje figur in predmetov po slikarski ploskvi spominja na prostorsko reševanje pravljičark v šestdesetih letih. Vendar je slikarka prav ob Grafenauerjevi *Lokomotivi* za nočni prizor z vlakom našla najbolj »svojo« – temno žarečo vijolično barvo, s katero ustvarja skrivnostno pravljičnost in hkrati prepričljivo plastičnost.

Zdi se, da Mariji Luciji Stupici literarna predloga služi kot medij za njene likovne pesnitve in refleksije. Vsaj toliko kot pesnikovo nosijo v sebi slikarkino poetičnost. Namesto poistovetenja z literarno predlogo ustvarja podobe, za katere se zdi zgodba ali pesem ključ, ki ji pomaga odklepati njene najintimnejše svetove.

Kraljevski pravljičar Andersen govori otrokom in odraslim, njegove pravljice so vesele in žalostne, smešne in trpke, zastrto ali kdaj nazorno vzgojne. Marija Lucija Stupica pisateljev pravljični svet kar najsubtilneje in hkrati suvereno predstavlja v likovne podobe. Njeno ilustratorsko mojstrstvo se kaže v široko odprtih panoramskih krajinskih upodobitvah, v številnih drobnih duhovitih detajlih, v pisani galeriji portretov pravljičnih junakov, v ritmično razgibani kompoziciji, natančni, a krhki risbi in v študijsko poglobljenem upodabljanju zgodovinskih interierjev, noš, arhitekture itd. Komplet štirih Andersenovih pravljic, ki jih je Marija Lucija Stupica sama izbrala za upodobitve v Velikih slikanicah kaže njeno spoštovanje do pravljičnega maga, ki ji morda nudi od vseh avtorjev največ spodbud za njeno ustvarjalnost.

Duhoviti in rafinirani kreaciji besed in besednih iger v kontemplativnih in poetičnih, z nostalgijo in zadržano čustvenostjo napolnjenih zgodbah Nika Grafenauerja (*Katrcja škratelca*) in še posebej v knjigah za »odrasle otroke« (*Majhnica, Mahajana*) se je Marija Lucija Stupica približala s pretanjenim oblikovanjem poetičnih in sanjskih prizorov v eni barvi s številnimi odtenki ali s kombinacijo dveh oziroma treh barv, katerih žametna mehko vzbuja v gledalcu občutek irealnosti, čeprav so podobe izdelane realistično natančno. Surrealistični vtis njenega slikarstva nasploh stopnjujejo po tleh ležeči predmeti, od ugaslih ali gorečih sveč, jabolk, ogrizkov, krogel, listov, kamnov itd., dalje figure, ki lebde nad tlemi, za katere se zdi, da se, gnane od neznane sile, diagonalno premikajo po često megličasto zastrtem prostoru. Upodobitve rok pravljičnih junakov v najrazličnejših zgovornih držah so prava slikarkina posebnost. Njihova zgovorna igra in dovršenost oblikovanja je morda še posebej vidna v Grafenauerjevi *Mahajani*.

Za *Sodobno pravljico* Ödöna von Horvatha je Marija Lucija Stupica našla povsem nov tip revnega dekletca zamišljenih oči in resastih las in jo v enem od prizorov kot hladno modro-belo figuro skupaj s konjem in mesarjem postavila v

skrivnostno, zapuščeno zeleno krajino. Tudi tu se po tleh pojavljajo od neznane svetlobe ožarjeni kamni, ki skupaj s koloritom stopnjujejo v slikah nadrealistično vzdušje, ki ga besedilo ne vsebuje.

Najtemačnejše, kot v vročični boleti porojene, so dvostranske podobe za Prešernovo *Lenoro*. Slike so skoraj v celoti uglasene na temen in turoben zeleno-modern kolorit s številnimi odtenki, ki sugestivno govori o bližini smrti. Iz posameznih slik, polnih strašljivih prizorov, veje temačna sladkost trpljenja in bolešno uživanje groze, upodobljene v zavidljivem mojstrstvu. Se je slikarka pri ustvarjanju teh podob že kar nevarno poistovetila s smrtjo?

Podobe za *Srečnega kraljeviča* Oscarja Wilda so v zamolčko rjavo-modro-zelena barvitost odeti prizori, ki govorijo predvsem o tragični razsežnosti zgodbe. Lepota kraljeviča je posebej vznemirljiva zaradi njegove žalosti, zaradi njegovih solz v očeh. Marija Lucija Stupica je z njim ustvarila morda enega svojih najpopolnejših pravljličnih portretov. Izjemno inventivno je slikarka upodobila tudi pisateljevo pikro mnenje o odraslih, ki povsod iščejo koristnost in vzgojnost, ne dopuščajo pa sanj. Usoden nesporazum veje iz slike s kipom kraljeviča na visokem kamnitem podstavku, ki ga opazujejo topoglavi mestni svetniki na njegovi desni, mati na levi pa kaže otroku, nedolžnemu in neprizadetemu za mnenje odraslih, s prstom nanj. Prizor v prevladujoče rumeno-modro-rjavem koloritu se zdi kot spomenik človeške neobčutljivosti in nerazumevanja.

Marija Lucija Stupica se na začetku osemdesetih let odpove dominantni vlogi duhovite, barvne ali črnobelega risbe in se posveti barvi. Njeno izjemno barvno občutljivost spremljamo odtlej skozi celoten ilustratorkin opus. Po prevladujočem temnem koloritu, pogostem oblikovanju prizorov v odtenkih ene barve in s skrivnostnim žarenjem barv v nočnih prizorih, je hitro spoznavna. Razvoj njene umetnosti ne pozna skokovitih prehodov, zato pa se stalno pogloblja. V Andersenovem *Letečem kovčku* prevladuje svetel kolorit in odprti prostori. V slikah so opazne grafične poteze. V pravljici istega avtorja *Pastirica in dimnikar* rafinirano oblikuje interierje s kontrastno rabo ravnih in oblih linij. Nočni prizor z junakoma na strehi in z mestom pod sabo so Čehoslovaki izdali na znamkah, ker je knjiga na BIB v Bratislavi prejela Zlato jabolko. Josipa Murna *Pripovedka o oblaku* kaže opazno spremenjen slikarkin izraz. Kopasta drevesa, hiše in v pasovih grajena krajina v eni od sličic nosi v sebi elemente ljudske umetnosti. Za žalostno Andersenovo *Malo morsko deklico* je slikarka uporabila pretežno svetle barve. Nosilki žalosti sta modra in prefinjeno niansirana bela barva, ki je tudi sicer pomembno slikarkino izrazno sredstvo. Za *Mahajano* Nika Grafenauerja je umetnica ustvarila vrsto izjemnih pravljličnih in grotesknih figur v žametnem, temno modrem koloritu. Iz temnega, v skrivnostne kopice oblikovanega ozadja, se izvijajo svetli obrazi. Bürger-Prešernova *Lenora* prinaša poleg že znanih slikarkinih slogovnih značilnosti prizore, ki po svoji grozljivosti lahko tekmujejo s slikarstvom Hieronima Boscha, čeprav je slikarski izraz Marije Lucije Stupice izrazito sodoben in moderen.

Za vsako novo knjigo išče umetnica najpopolnejšo upodobitev. Pri tem ji služi veliko slikarsko znanje, poglobljenost v besedilo in popolna zvestoba lastni umetniški senzibilnosti. Kombinirana slikarska tehnika suhega pastela, gvaša in akvarela, ki jo uporablja zadnjih nekaj let, ji odlično služi pri kreaciji likovnih podob za literarna dela.

Knjige, ki jih ilustrira, skoraj dosledno tudi sama oblikuje.

Ilustracije Marije Lucije Stupice so morda res primernejše za odrasle kot za otroke. Morda je slikarka res sugestivnejša, kadar prikazuje žalost kakor veselje. Gotovo pa je, da Marija Lucija Stupica trga podobe iz svoje notranjosti, zato so in bodo tudi vnaprej odraz njenega kompleksnega ustvarjalnega procesa.

Seznam knjig z ilustracijami Marije Lucije Stupice

- Zdenek Slaby: *Zelena kapica*, Mladinska knjiga Ljubljana (MK) 1973 (Čebelica)
Hans Christian Andersen: *Kraljična na zrnu graha*, MK 1973 (Velike slikanice)
Vitomil Zupan: *Pllašček za Barbaro*, MK 1973 (Čebelica)
Hanna Ožogowska: *Narobe fant*, MK 1974 (Cicibanova knjižnica)
Svetlana Makarovič: *Pekarna Mišmaš*, MK 1974 (Velike slikanice)
Svetlana Makarovič: *Vrček se razbije*, MK 1975 (Deteljica)
Polonca Kovač: *Klepetava želva*, MK 1975 (Mala slikanica)
Svetlana Makarovič: *Sapramiška*, MK 1976 (Velike slikanice)
Svetlana Makarovič: *Glavni petelinček*, MK 1976 (Cicibanova knjižnica)
Vitomil Zupan: *Pllašček za Barbaro*, MK 1977 (Velike slikanice)
Slavko Pregl: *Papiga v šoli*, MK 1978 (Mala slikanica)
E. M. Račov, L. I. Račovna: *Miška dolgorepka*, MK 1978 (Cicibanova knjižnica)
Polonca Kovač: *Stric hladilnik, boben sreče in hladilnik*, MK 1978 (Velike slikanice)
Čudodelna torbica, slovenska ljudska pravljica, MK 1979 (Mala slikanica)
Dane Zajc: *Lokomotiva*, MK 1981 (Velike slikanice)
Slavko Pregl: *Zdravilo za poredneže*, MK 1982 (Mala slikanica)
Dane Zajc: *Kočija*, MK 1982 (Najdihojca)
Hans Christian Andersen: *Leteči kovček*, MK 1983 (Velike slikanice)
Arnold Lobel: *Regica in skokica*, MK 1983 (Deteljica)
Marija Lucija Stupica: *12 mesecev*, MK 1983 (Velike slikanice)
Hans Christian Andersen: *Pastirica in dimnikar*, MK 1984 (Velike slikanice)
Jože Snoj: *Pesmi za punčke in pobe*, MK 1984 (Sončnica)
Josip Murn: *Pripovedka o oblaku*, MK 1984 (Mala slikanica)
Hans Christian Andersen: *Mala morska deklica*, MK 1986 (Velike slikanice)
Niko Grafenauer: *Majhnica in Katrca Škrateljca*, Borec 1987 (Planika)
Niko Grafenauer: *Majhnica*, MK 1987 (Deteljica)
Hans Christian Andersen: *Svinjski pastir*, MK 1988 (Velike slikanice)
Jacques Prévert: *Pismo s potepuških otokov*, Borec 1990
Niko Grafenauer: *Mahajana*, Domus Ljubljana 1990
Ödön von Horvath: *Sodobna pravljica*, MK 1991 (Čebelica)
G. A. Bürger – France Prešeren: *Lenora*, Prešernova družba Ljubljana 1991
Oscar Wilde: *Srečni kraljevič*, MK 1993 (Cicibanov vrtljak, Velike slikanice)
Paul E. Stawsky: *Neznosni Fred*, MK 1994 (Čebelica)
Vitomil Zupan: *Pllašček za Barbaro*, Prešernova družba 1995

Nagrade

- 1973 Levstikova nagrada za ilustracije v knjigi *Kraljična na zrnu graha*
1975 Plaketa Zlata slikanica za ilustracije v *Kraljična na zrnu graha* in *Pekarna Mišmaš*

Marija Lucija Stupica: Svinjski pastir, mešana tehnika, 16,5 x 21 cm

- 1976 Diploma na mednarodni razstavi ilustracij Zlato pero Beograda za ilustracije v knjigi *Vrček se razbije*; študentska Prešernova nagrada za slikarstvo Akademije likovnih umetnosti v Ljubljani
- 1981 Prva nagrada na Mednarodnem knjižnem sejmu v Beogradu za ilustracije v knjigi *Lokomotiva, lokomotiva*
- 1983 Levstikova nagrada za ilustracije v knjigah *Leteči kovček, Regica in skokica in 12 mesecev*
- 1984 Prva nagrada na Mednarodnem knjižnem sejmu v Beogradu za ilustracije v knjigah *Pastirica in dimnikar* in avtorsko slikanico *12 mesecev*
- 1985 Zlato jabolko BIB (Bienale ilustracij Bratislava) za ilustracije v knjigi *Pastirica in dimnikar*
- 1986 Levstikova nagrada za ilustracije v knjigi *Pastirica in dimnikar*
- 1987 Kajuhova nagrada za ilustracije v knjigi *Majhnica in Katrača Škrateljca*
- 1988 Prva nagrada na Mednarodnem knjižnem sejmu v Beogradu za ilustracije v knjigi *Svinjski pastir*
- 1989 Nagrada Prešernovega sklada
- 1993 Grand prix Hinko Smrekar, 1. slovenski bienale ilustracij za ilustracije v knjigi *Mala morska deklica*